

VÁRNAINÉ BALOGH BEÁTA

A Vasi Múzeumi Látványtár régészeti hasznosításának lehetőségei

A Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum legfiatalabb részlegének, a Vasi Múzeumi Látványtárnak egykori múzeumpedagógusaként szeretném bemutatni, hogy milyen komplex módon lehet kiaknázni a Látványtár régészeti szempontból is rendkívül értékes adottságait.

A VASI MÚZEUMI LÁTVÁNYTÁR PÁLYÁZATA

A jogelőd Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága közel 100 millió forintot nyert el a „Múzeumok iskolabarát fejlesztése és oktatási–képzési szerepének infrastrukturális erősítése” című pályázati konstrukció keretében támogatott TIOP-1.2.2-09/1-2010-0016 számú projekt megvalósítására. Ezt követően a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum használatában lévő Szombathely, Pásztor u. 2. sz. alatti Központi Raktárban a 2012-es év során kialakításra kerültek a fejlesztésbe bevont terek, valamint az azok rendeltetészerű használatához elengedhetetlen kiszolgálóhelyiségek: maga a tárgyakat bemutató látványtár, a múzeumpedagógiai foglalkoztatóterem, a fogadótér, a raktárhelyiség, továbbá a hozzájuk kapcsolódó vizesblokk. Beszerzésre kerültek a szükséges berendezések is, és a műtárgyak is a helyükre kerültek a kiállítóterben.

A kétszer 250 m² alapterületű Látványtárban/Látványraktárban mintegy 5000 műtárgy kerül bemutatásra a régészet-, a történet-, a természet- és a néprajztudomány köréből. A projekt megvalósulásával egy új múzeumi egység, valódi közösségi tér jött létre és nyílt meg a látogatók előtt 2012 decemberében.

A projekt időtartama 2010. július 1.–2012. december 31., a támogatás összege: 93 887 540 Ft volt. A pályázó hivatalos képviselője dr. Nagy Zoltán megyei múzeumigazgató, projektmenedzsere Mecséri Annamária, a pályázat pénzügyi vezetője Vadász Dianna, szakmai felelőse dr. Illés Péter és a műszaki felelőse Kálmán György volt. A régészettudománnyal kapcsolatos tartalmi megvalósítás a gyűjteményekért felelős szakmuzeológusok és szakemberek, azaz Nagy Marcella, Farkas Csilla, Mladoniczki Réka, dr. Kiss Péter, Nyerges Anita, Pap Ildikó Katalin, dr. Kiss Gábor és dr. Tóth Gábor munkáját dicséri.

A Látványtár célja a megyei múzeum szakági gyűjteményeinek a kortárs társadalmi környezethez való intenzív visszacsatolása, egy olyan új viszony kialakítása, amely valóban hatékonyan újrapozicionálja a múzeumi ismeretbázis oktatási szempontú lehetőségeit.

A LÁTVÁNYTÁR SZAKMAI BEMUTATÁSA

A tárgyak oktatási szempontból történő elsődleges hasznosítása révén egy konkrét bemutatóhelyen reprezentálja a Savaria Múzeum mind a négy tudományos szakági gyűjteményét. Ennek révén sajátos interdiszciplináris megközelítésbe helyez régészeti, néprajzi, helytörténeti, természettudományos tárgyakat. Itt a műtárgyak elvileg

1. ábra: A Látványtár részlete

biztonságos műtárgytároló rendszerekben válnak felfedezhetővé, azaz a múzeumi raktározás szakszerű műtárgyvédelmi követelményeihez¹ igazodik a látogatói igények kiszolgálása. Így a tanulmányi raktár a jövőben beérkező restaurált és feldolgozott tárgyakat is könnyen integrálhatja. Ezt a célt szolgálja az egyszerűen kezelhető, nyitható polcrendszer, melyben a

tárgyak cserélhetőek, akárcsak a stabil elhelyezést és a többirányú láthatóságot is biztosító akasztós rácsfalak, dobogók, posztamensek.²

A bemutatóraktár az egymáshoz közelítő klímaigényű kő, kerámia, fa illetve üveg, bizonyos mértékben pedig fém anyagú tárgyak bemutatását teszi lehetővé, kényszerűen lemondva a textil és papír anyagú tárgyakról, melyek itt-tárolása sem műtárgyvédelmi, sem költséghatékonysági szempontból nem kívánatos.

Az alábbiakban a tárgyakat az anyagtípus, a tematika szerinti egységek és a főbb mennyiségi mutatók alapján mutatom be.

Az *I. Őskörnyezet* című kronológikus egység magába foglalja az őslénytani gyűjtemények tematikus főcsoportot, mely az ősnövény gyűjtemények (ősnövénylenyomatok – 180 darab, megkövült fatörzsdarabok – 74 darab, prefosszilis fatörzsléletek – 1 darab) és az ősszállatok tematikus alcsoportokból áll. Ezek mellett ebbe az egységbe tartozik még az ásvány- és kőzetgyűjtemény tematikus főcsoport (100 darab).

A *II. Őskor* régészeti kronológiai egysége a tárgykultúrák fejlődésének korai időszakába enged betekintést, mégpedig az őskori ember háztartása (nagy méretű tárolóedények, kerámia, őrlőkövek, szövőeszközök – 86 darab), a neolitik viseletek/ido-
lok (126 darab), a halottkultusz (sírokból 111 darab), a fémművesség (142 darab), a vallás és hitvilág (20 darab) tematikus főcsoportokhoz tartozó tárgyi emlékek bemutatásával. A Vas megyei leletek közül kiemelkedő a Sé, Malomi-dűlőn és a Szombathely, Oladi-platón található késő neolitikus települések figurális ábrázolá-

sai. Az agyagszobrocskák talán az akkori emberideált (?) jelenítik meg. A túlhangsúlyozott idomok, a zsírfarúság a női nemi jelleget hangsúlyozzák, de férfiábrázolásokat is ismerünk. Karcolással és festéssel díszítették őket, amelyek alapján rekonstruálható a hajviselet, a ruházat, az egykori divat. A Kr. e. 3. évezredben új történelmi korszak vette kezdetét, amelyet bronzkornak hívunk. Elnevezése új nyersanyag és új fémműves technológia alkalmazásából ered. Az ezt megelőző rézkori évszázadokban csak rézből előállított kalapált, majd öntött eszközök és ékszerek ebben az időben már nem tisztán rézből készültek, hanem a réz+arzén/ón/antimon keverékéből. Így jóval tartósabb, de könnyebben alakítható bronz ötvözetet nyertek. A bronztárgyakat gyakran elrejtették, illetve különböző szertartások során feláldozták, azaz edények vagy más tárgyak társaságában földbe ásták, vízbe dobták. A Kr. e. 12. századtól a bronzeszközök használata mellett a vassfeldolgozás is egyre nagyobb szerepet kapott – már a Kárpát-medencében is – a mindennapokban. Így lassú átmenettel egy újabb korszak következett: a vaskor. A késő bronzkori és kora vaskori lelőhelyekről előkerülő tűzikutyák /holdidolok/, agyagoltárok (?) szerepe a szakmai körökben régóta és máig megoldatlan vita tárgya. A korai funkcionális értelmezések helyett – miszerint

2. ábra: Ismerkedés a római kori falfreskóval: a motívum festése

ezek tüzelést, főzést elősegítő háztartási eszközök (nyárstartók lettek volna)–, a kutatás ma már többnyire a kultusztárgyak közé sorolja ezeket. A kisebb példányok esetében elképzelhető, hogy nagyobb méretű „idolok” kisebb utánezatairól van szó. A Vát határában előkerült nagyméretű tárgy esetében feltételezhetjük, hogy itt az „eredetivel”, egy valódi és egy kisebb közösséget szolgáló oltárral van dolgunk.

A *III. Ókor* című kronológikus egység a római kor leleteinek két tematikus főcsoportjára koncentrál, ezek a halottkultusz (kerámiaurnák, kisebb edények, fém használati és viseleti tárgyak – 300 darab) leletei, és a köemlékek (szarkofág, kőládásír, sírkő, kőurna, őrlőkövek, feliratok, épületelemek – 218 darab). A római törvényeknek megfelelően Savaria temetői is a várost körülvevő falakon kívül találhatóak. A korai időszak (Kr. u. 1–2. század) sírjai a város kivezető útjai mentén széles sávban húzódtak a négy égtáj felé. Később (Kr. u. 3–4. század), amikor ezek a temetők megtelek, illetve a szabad helyek már túl nagy távolságba kerültek a várostól, a városfalakhoz közeli területeken is temetkeztek, így a négy temető lassan körülölelte a

várost. Korai és késői sírok egyaránt kerültek elő mindegyik temetőből. Savaria római korának négy évszázada akár százezer sírt is hátrahagyhatott, amelynek máig sajnos kevesebb mint egy százalékát ismerjük. A feltárt sírokban a mindennap használatos tárgyak (poharak, korsók, tálak, tányérok, csészék és mécsesek) mellett az elhunyt ékszerei, személyes és viseleti tárgyai találhatóak meg. A sírba helyezett tárgyak mennyisége és minősége természetesen a halott vagyoni helyzetétől függött.

3. ábra: Embertani „kirakós játék” a Régészet Napján, 2014

A következő egység a *IV. Középkor* című, mely a népvándorlás kori leletek (15 darab), kerámia anyag (20 darab), és az *in situ* kiemelt leletek (kora Árpád-kori hidrokefál gyermek csontváza és a kora újkori szentgottvárdi nemes ember maradványai) mellett embertani anyagot is bemutat (24 darab koponya). A csontvázrendszert 206 csont építi fel. Az ritka, hogy minden csont megőrződjön a talajban – különösen a vasi agyagos kavicsban –, de vizsgálatukkal így is sok információhoz juthatunk. Az embertani vizsgálattal megállapítható, hogy férfi vagy nő nyugodott-e a sírban, és az is megbecsülhető, hogy mennyi időt volt az elhalálózaskor. Amiről a csontok mesélnek: az az egykori emberek sérülései és betegségeinek egy része, táplálkozása, azaz áttételesen életük és sorsuk. A koponyák vizsgálatakor szembeötlő, hogy a csontrendszert érintő gyógyító vagy jelképes beavatkozások (pl. koponyalékelés) netán a koponya szépészeti célú torzításának a hatásai és következményei is jellegzetes nyomokat, elváltozásokat okoznak.

A KIÁLLÍTÁSRA KERÜLŐ MŰTÁRGYÁLLOMÁNY BEMUTATÁSI MÓDJÁ

A külön térben elhelyezett múzeumpedagógiai foglalkoztatótermen kívül a régészeti bemutatótér tervezői olyan látogatói útvonalakat, ún. „közlekedő utcákat” hoztak létre melyek a nagyobb alapterületű, aktív látogatói részvételt segítő ún. „téma-terek”-ként működő további foglalkoztató tereket kötik össze. A bemutatott tárgymennyiség és annak elrendezése a múzeumi gyűjtemény számos olvasatát teszi lehetővé, melyek a múzeumpedagógiai koncepcióban kifejtett különféle tematikus útvonalak mentén, ún. „élménytúrák” során jöhetnek létre (pl. a gabona útja, az ember életútja, a lélek útja stb.).

A bemutatótérben való tájékozódást, alapvető szintű ismeretközvetítést segítik a kronológikus egységekként elhelyezett nagyméretű, színes molinók és a tematikus csoportokat leíró tájékoztató tablók. A műtárgyakat, ill. műtárgycsoportokat értel-

mező, digitális prezentációk és informáló digitális katalógus megjelenítéséhez az egyes „téma-terek” önálló IKT-eszközponttal (információs és kommunikációs technológiai eszközök) rendelkeznek, melyek intenzív, magas minőségű, 3D virtuális tartalmai a Látványtár honlapján internetes úton is elérhetőek. A tárgyak a digitális katalógusban pozícionálva szerepelnek, leíró adataik szintjeit szakáganként a NKÖM muzeális intézmények nyilvántartási szabályzatáról szóló 20/2002. (X.4.)

sz. rendelete alapján határozták meg a gyűjteményekért felelős szakmuzeológusok. Így, mindezek következtében az egyszerre oktató/informáló és szórakoztató/élményt keltő Vasi Múzeumi Látványraktár a történeti Vas megye eredeti és hiteles kulturális örökségének tárgyi elemeiben rejlő pedagógiai lehetőségeket egészen új minőség-

4. ábra: Római kori sírrekonstrukciót feltárók a Régészet Napján, 2015

ben egyedi módon képes aktualizálni. A foglalkoztatóban különböző szemléltető eszközök, például makettek és mikroszkópok, valamint műtárgymásolatok segítik a diákok elmélyült ismeretszerzését, közben a helyes múzeumhasználatra is nevelve a fiatalokat. A műtárgymásolatok (római mázas korsó, terra sigillata, mécsesek stb.) számtalan játékos ismeretszerző feladatra, szerepjátékra használhatóak, hiszen a többféle tapasztalás segíti az ismeretek rögzítését. A teremben projektor, hangfalak, korszerű számítógép, korlátlan internetelérés biztosítja magas színvonalú, tudományos célú kiscsoportos munkamegbeszélések ún. workshopok, értekezletek, előadások megtartásának lehetőségét. A terem nagysága és felszereltsége biztosítja a kézműves foglalkozások zavartalan lebonyolítását, a női, férfi, és a külön mozgássérültek számára kialakított mosdó pedig az agyagozás, festés stb. utáni tisztálkodást is lehetővé teszi.

A LÁTVÁNYTÁRBAN ÉRDEKÉBEN VÉGZETT KOMMUNIKÁCIÓ

A Látványtárat – mint új tagintézményt – újszerű és hatásos kommunikációval kell(ett) ellátni ahhoz, hogy a város, a megye lakossága megismerje a Szombathely periferiáján található és új alapítása miatt is hátrányos pozícióból induló kiállítási egységet. Ehhez be kellett vetni minden lehetséges eszközt, amivel közvetlenül, hatásosan, figyelemfelkeltően és gyorsan lehet információt eljuttatni az emberekhez. Ennek alapja egy egységes arculat³ megtervezése volt, amelynek a tervszerűen végigvitt kommunikációs stratégiában való alkalmazásával értük el, hogy egyre több

érdeklődő kapcsolódjon be a Látványtár pezsgő életébe. A komplex múzeumpedagógiai hasznosításhoz rendkívül szorosan kapcsolódik a helyes múzeumi kommunikáció, hiszen hiába egy újszerűen kivitelezett, extrán felszerelt múzeumi kiállítótér, ha az adott intézményről senki nem hallott, a benne zajló programok pedig nem jutnak el a célközönséghez.

A látványtár honlapja (<http://latvanytar.savariamuseum.hu>) önállóan is elérhető, de a központi weboldalról (<http://savariamuseum.hu>) is át lehet linkelni hozzá. Struktúrája a látogatók, azon belül pedig a legfontosabb célcsoportok igényeihez igazodik. Alapszíneiben a látványtár logóját követi. A menürendszer többlépcsős legördülő megoldással vezeti el a felhasználót a keresett információt tartalmazó oldalhoz. A releváns információk a portál felületéről közvetlenül elérhetőek, és nem a menükön keresztül több lépcsőben kell elérni azokat. A portál nyitóoldaláról lehet elérni a múzeumról, a kiállításokról, az aktuális rendezvényekről tájékoztató oldalakat, az adatbázisokat, valamint a facebook oldalt. A főoldalon helyezkedik el az elérhetőségre (térkép, telefonszám, cím) mutató menüpont. A portál lehetőséget teremt a felhasználók számára, hogy elektronikus kommunikációt kezdeményezhessenek a múzeummal (vendégekönyv), és a közfelhasználásra szánt anyagokat (például oktatási segédletek, ismeretterjesztő dokumentumok, szakirodalom stb.) letölthessék.

Az aktuális programokat, fotógalériákat, friss információkat a Látványtár múzeumpedagógusa töltötte fel nap mint nap, így gyorsabban frissültek az információk, mintha egy külső üzemeltető cég látná el ezt a feladatot.

A múzeumpedagógia menü alatt megtalálhatóak az egyéni és csoportos kínálatok korosztályok szerint, valamint a már megvalósult programokon készült fotógaléria is. Az adatbázisok abc sorrendben tartalmazzák a főbb tárgytipusokat, de minden egyes tárgyra külön-külön is rá lehet keresni a leltári szám, vagy megnevezés alapján. Az adatbázisok tartalmazzák a tárgyak metaadatait: leltári szám, elnevezés, kor, lelőhely, kiállítás kód, fotó, esetenként méret, gyűjtő neve stb. Mivel ez egy interneten elérhető adatbázis, nagy segítséget jelent a pedagógusoknak, kutatóknak, diákoknak az otthoni felkészülésben.

A Látványtár közösségi oldalát (<https://www.facebook.com/VasiLatvanytar>) szintén a múzeumpedagógus gondozta. Itt is megtalálhatóak az általános adatok, a fotógalériák, az aktuális programok. A weboldallal ellentétben a közösségi oldalnak nagyobb szemlélet- és véleményformáló ereje van. Nemcsak az adott intézményre vonatkozó híreket, aktualitásokat közöl, hanem az anyaintézmény és a tagintézmények programjait. Sőt a magyarországi múzeumok, külföldi múzeumok híreit is közvetíti, ezáltal az oldal kedvelőinek (pl. tanár és diák) a múzeumokkal kapcsolatos tudását és kapcsolatrendszerét is bővíti.

A LÁTVÁNYTÁR PROJEKTKIADVÁNYA

A 28 oldalas A/5 méretű színes, fotókkal gazdagon illusztrált kiadványt a pályázatból finanszírozta a múzeum, mely sajátos hangulatú kiállításvezetőként funkcionál.

Ezzel a kiállításban el tudták kerülni a vizuális élményt csökkentő hosszú feliratok elhelyezését, és a látogatók igény szerint kaphatnak részletes tájékoztatást a kiállítás mind a hét kronológiai egységéről és az alegységekről. Emellett a kiadvány értékes információkkal szolgál az idelátogatók számára a térségben fellelhető sajátosságokról, mind régészeti, mind néprajzi vagy természettudományi szempontból. Ezeket a sokszorosított vezetőket a kiállítóhely bejáratánál a látogatók térítésmentesen elvehetik. Későbbi kiadásánál egy olyan térképpel kell kiegészíteni, amely a látogatókat a Látványraktárban ténylegesen elnavigálja.

A LÁTVÁNYTÁR HASZNÁLATÁNAK EGYIK LEHETSÉGES MÓDJA: A FELADATLAPOS FELDOLGOZÁS

A „Fedezd fel a Látványtár kincseit! – barangolás a régmúltban és a jelenben” a Vasi Múzeumi Látványtár – A Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága tanulmányi raktárának foglalkoztató füzetek egy NKA pályázat finanszírozásában készült el. A szerzőpáros: Mecseri Annamária történész, projektmenedzser és Vadász Dianna preparátor, azóta mindketten múzeumpedagógiai szaktanácsadók. A füzet a Látványtár múzeumpedagógiai és közművelődési hasznosítási tervének (egyben bemutatótér) tematikáját követi, figyelembe veszi a célközönség (közoktatásban résztvevők) életkori sajátosságait. A megoldandó feladatok nehézségi fokát piktogramok jelölik, amelyek az adott tudományterületre is utalnak egyben. A piktogramokhoz a Látványtár logóját használták fel a szerzők, az eredeti színeket megtartva. A témakörök feldolgozása során kiemelkedő szerepet kaptak a mai gyerekek vizuális ingerekre való igényei. A rengeteg színes kép nagymértékben segít elképzelni a régmúlt, illetve a természeti környezet tárgyait, élőlényeit, azok egykori funkcióját és mai változatát. A szólások, közmondások alkalmazása a nyelvi kommunikáció szép példája a múzeumi tárgyak és a nyelvészet interdiszciplináris kapcsolataira. A keresztretjévények, a nyomozós, felfedező játékok lehetőséget adnak a gondolkodás szabadságára, a kreativitás szabad áramlására, hiszen a múzeumi tudományos közeg kifejezetten alkalmas arra, hogy másképp gondolkodjunk a pedagógiáról, hogy vállaljunk olyan ismeretbővítő formákat, módszereket, amelyek alkalmazására a tanárnak, az iskolának nincs lehetősége; a készen kapott tudás helyett a tudás eléréséhez használva képességeinket. A kiállítóterben IKT-pontok – játékos feladatokkal, kiegészítő információkkal – nyújtanak tudástöbbletet a gyűjteményről és a kiállított tárgyakról, melyek szerves részét képezik az itt látható gazdag tárgye gyűtteseknek, hasznos segítségül szolgálnak a múzeumpedagógiai foglalkozások alkalmával is. Ezeket is remekül beleillesztette az alkotópáros a feladatok sorába, így a tanulók informatikai tudását is bővítik a feladatmegoldások során. A rajz és vizuális kultúra tantárgyhoz is számos ponton kapcsolódik a kiadvány: újkőkori idol, falusi szék, családi címer rajzolása szerepel többek között a feladatok sorában. Nagyon aktuális és életszerű helyzetekben fellelhető valóságos problémamegoldó tevékenységeket is felkínál: pl. útvonaltervező használata Rómába, állatlábnyomok felismerése az erdőben stb. A múzeumpedagógiai füzet nemcsak digitális, hanem nyomtatott formában való

megjelentetésre is alkalmas, így feladatai segítségével szolgálnak a négy téma (régészet, néprajz, történet- és természettudomány) múzeumi környezetben való izgalmas és élményszerű kommunikációjára!

A MÚZEUMPEDAGÓGIAI PROGRAM CÉLJA, FELADATAI

A múzeum alapvető célja a pályázatban a fenntartási időszakra vállalt látogatószám (2012. december 31. – 2018. január 15. között 3000 fő) teljesítése, új célcsoportok elérése. Az óvodások, az alsó- és a felső tagozatosok, a gimnazisták és szakközépiskolások, a főiskolások, egyetemisták és a fogyatékkal élők intézményeiben nevelkedők, azaz valamennyi oktatási intézmény tanulóinak, s mellettük a családok, a nyugdíjasok és a magasan képzett szakemberek, művészetoktatók, pedagógusok rendszeres múzeumhasználóvá tétele és a régészet eredményeinek, céljainak élményközpontú bemutatása.

A SPECIÁLIS MÚZEUMPEDAGÓGIAI PROGRAMCSOMAG BEMUTATÁSA ÉS EREDMÉNYEI

A 2013/14-es tanévben először kínált a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum kombinált, 6 tagintézményre (Savaria Múzeum, Szombathelyi Képtár, Iseum Saviariense, Vasi Skanzen, Smidt Múzeum, Vasi Múzeumi Látványtár) kiterjedő, 5+1 részes múzeumi foglalkozáscsomagot. A korosztályok szerint meghirdetett sorozat neve az óvodai, valamint 1–2. évfolyamos iskolai csoportok számára Múzeumnyitogató (no. 3.) volt. A „Könnyű szeretni a madarakat” az 1–4. évfolyamos iskolai csoportok számára készült, a „Ketten kössünk egy kérébe” pedig a felsős korosztályt célozta meg. A Múzeumnyitogató (no. 3) sorozatra 27 óvodai csoport, 5 1-2. évfolyam regisztrált, összesen 782 fő. A Madaras sorozatra 19 osztály, összesen 451 fővel. A Ketten kössünk sorozatra 10 osztály, 201 fővel jelentkezett. Sajnos csak egy középiskola regisztrált, 6 osztály, 53 fővel. Ez összesen 1487 fő.

A múzeum foglalkozás-sorozatának célja az volt, hogy a gyermekek pozitív múzeumi élményeket szerezzenek, közben életkoruknak megfelelő ismereteket és viselkedési normákat sajátítsanak el. Az egyes foglalkozások végén a résztvevőktől a látottakhoz, hallottakhoz kapcsolódó 5–5 furfangos kérdésre vártunk választ. A helyes válaszokért kapott pontokat a sorozat végén összesítettük és a legtöbb pontot összegyűjtő csoportokat ajándékkal jutalmaztuk. A résztvevők egyedi gyártású múzeumlátogató füzetet kaptak, amelybe minden foglalkozás után lerajzolhatták, lejegyezheték élményeiket. A sorozat végén a legszebb, legértelmesebb füzetek kiállításra kerültek a Szombathelyi Képtárban és a füzetek tulajdonosai közt értékes műtárgymásolatokat (pl. Udvardi Balázs restaurátor által készített római mécseseket) sorsoltunk ki.

A Vasi Múzeumi Látványtárban 2014 áprilisában a központi téma a római fal-festmények megismertetése volt: A savariai ásatásokon a kövek, téglák és cserепek mellett színpompás fal-festménytörödékek is előkerülnek, amelyek egykor a villákat, a hatalmas középületeket és szentélyeket tették lakályosabbá. Várnainé Balogh

Beáta régésztechnikus és Edöcs Judit restaurátor együttes bemutatója nyomán az érdeklődők előtt kibontakozott az egykor szebbnél szebb virág- és geometrikus motívumokkal, ember- és állatalakokkal díszített falképek csodás világa. A foglalkozás végére kiderült, hogy kiből lett volna ügyes római piktor, hiszen a diákoknak egy eredeti római freskó motívumkincsét kellett rekonstruálniuk. (2. ábra)

A 2014/15-ös tanévre 4 korosztály számára hirdettük meg a foglalkozás-sorozatokat, amelyekre 21 óvodai csoport: 480 fő, 25 1-2. osztály: 585 fő, 22 3-4. osztály: 544 fő, 8 felsős osztály: 154 fő, 6 középiskolás osztály: 68 fő, mindösszesen 82 csoport, 1811 fő regisztrált.

A „Múzeumok erdeje” téma a tagintézmények múzeumpedagógiai foglalkozás-kínálatát az erdő fogalmára, mint közös témára építette fel. Az intézmények profiljainak megfelelően, természettudományi, kultúrtörténeti, képző- és iparművészeti szempontból járták körbe a közös témát.

Az „Ezerarcú erdő” című foglalkozás során a Látványtárban kiemelt szerepet kaptak a megkövült famaradványok és levéllenymatok, különleges magok és termések, védett növény- és állatfajok, a történelem során fából készült fontos tárgyak (különböző szerszámok, a kerék), módszerek (pl. piramisépítés, hajók) – s nem utolsósorban a környezetvédelem kérdései. Régészeti és természettudományos módszerek (dendrokronológia, pollenanalízis, mikroszkópos megfigyelések) segítségével a diákok is bepillanthattak a múzeumi kutatómunka műhelytitkaiba.

Középiskolások részére is hirdettünk foglalkozást, „Harc az életben maradásért – harcban szerzett sérülések” címmel. A történelem folyamán az (őskortól a jelenkorig) az ember alapvető célja az életben maradás és a vagyonszerzés volt. Ennek érdekében számtalan fegyvert fejlesztett ki, amelyek halálos sérüléseket is okoztak. A régészeti antropológia segítségével bepillantást nyerhetünk a régi korok hadviselésébe és a harci sérülések gyógyításának rejtelseibe.

A VASI MÚZEUMI LÁTVÁNYTÁR EGYEDI KÍNÁLATA A 2013/14-ES TANÉVRE

A régészet tárgykörébe tartozó foglalkozások kivitelezése során igyekeztünk a szakembereket (régész, régésztechnikus, restaurátor, történész, néprajzos) is bevonni a múzeumpedagógiai munkába, hiszen rendkívül fontos, hogy a diákok első kézből értesüljenek a muzeológiai munka különböző fázisairól. Elengedhetetlenül fontos, hogy érezzék a szakma iránti elhivatottságot, a lelkesedést a kollégákon, így talán a szakmaválasztásban is pozitívan tudjuk befolyásolni őket. Így került sor a következő foglalkozások kijánlására:

„Dínók-e a madarak?”

Egyszer volt, régen volt, volt egyszer egy érdekes kor – Jurának hívták –, ahol a sárkányoknak állt a világ. Volt ott gigantikus óriás, pöttömke törpe, de vajon mind eltűnt mára, vagy ruhát cserélve itt laknak körülöttünk? Hol keressük, és hogyan ismerjük fel őket? Látogass el hozzánk és segítünk neked megtalálni az ősök szép-

séges unokáit! Ha már erre jársz, formázzunk agyagból dínót, vagy ha jobban tetszik, akkor valamelyik mai rokonát!

„Szépitkezés, testkultúra a római korban”

Kelbert Krisztina történész kutatási területe a női szerepek vizsgálata a különböző történelmi korokban. Ám különösen a római kor tekintetében nem célszerű leszűkí-

5. ábra: Érdeklődő és mestere a Múzeumok Őszi Fesztiválján

teni a szépitkezés témakörét a szebbik nemre! Pláne, hogy azt a kozmetikai dobozt, amelyet Kusztor Gergely restaurált, akár egy férfi is használhatta volna. Mire alapozható ez a feltevés? A válasz megismerése után ékszert készítenek a résztvevők. „Van nekünk szép szőlőhegyünk...”

A bor, a rézkorban „házasított” szőlő felfedezésétől az emberiség történelmének szerves része. Meghatározott vallási tradíciókat és nemzeti hagyományokat. Kapcsolódik az ünnepekhez, de a hétköznapokhoz is. Ismerkedjünk meg az ókori eredetű, ám napjainkig élő helyi tradíciókkal a Látványtárban fellelhető tárgyak segítségével. Ezt követően mérjük fel tudásunkat egy bor-totó kitöltésével!

A VASI MÚZEUMI LÁTVÁNYTÁR EGYÉB RÉGÉSZETTEL KAPCSOLATOS MÚZEUMPEDAGÓGIAI PROGRAMJAI, AZ ÖNKÉNTES PROGRAM KIÉPÍTÉSE

A Látványtárban a csoportos és az egyéni múzeumi órákon kívül tartunk természetesen tárlatvezetéseket, projekt- és témanapokat is. Őszi és tavaszi időszakban hely-

színt biztosítunk több városi iskola témahetéhez. pl. Zrínyi Ilona Általános Iskola: Márton-hét vagy Bolyai-napok. A nyári időszakban a múzeum és a város többi intézményében zajló táborok is felkeresik a Látványtárat, amikor is több múzeum-pedagógiai foglalkozás kombinált programját veszik igénybe. Ennek során több száz diák érkezik minden évben a tagintézményekbe, körforgó rendszerben megismertetjük velük a helytörténetben kiemelkedő jelentőségű eseményeket, épületeket, régészeti eredményeket. A több napos elfoglaltság során lehetőségünk van alaposabban és játékosabb formában bemutatni az új régészeti felfedezéseket, az új feltárások eredményeit is. Kipróbálhatják a kísérleti régészet segítségével az őskori szerszámok pattintását, félig földbe süllyesztett ház építését a Látványraktár mögött, arcrekonstrukció készítését eredeti koponya alapján. Előadásokat hallgathatnak régészeinktől az éppen zajló feltárások kincseiről, és a restaurálás rejtjelmeibe is betekinthetnek. Ásatási helyszíneinket is meglátogathatják szakemberek vezetésével. A gyerekek bekapcsolódhatnak a feltárás, a dokumentálás, a leletcsomagolás, tisztítás folyamatába is. 2014 és 2015 júniusában a Savaria Múzeum és a Vasi Múzeumbarát Egylet közös szervezésében megvalósult honfoglalás és római kori régészeti tábor diákjai (42 és 46 fő) látogattak el a Régészeti Raktárbázisra és a Látványtárba, ahol a régészeti osztály munkatársainak közreműködésével részt vehettek imitált szisztematikus terepbejáráson, római urnasír feltárásán, fémdetektort és szintezőműszert használhattak, őskori pattintott eszközöket, római méccsét készíthettek, és közelebről megismerkedhettek egy csontvázval, valamint a római freskók világával is. Hasonló, tematikus, egész napos programokkal vártuk, valamint idol alakú mézeskaláccsal és gyógynövényes limonádéval fogadtuk a szép számú érdeklődőt (120 fő) a 2014 és 2015-ben megrendezett Régészet Napja országos rendezvényhez csatlakozva (3. ábra).

Ezen kívül több országos nagyrendezvénybe is bekapcsolódtunk. Pl. Kutatók éjszakája, Pedagógusok éjszakája, Múzsák kertje, Pincétől a padlásig, Múzeumok Őszi Fesztiválja program, melyek már nemcsak az óvodás, iskolás korosztályt célozták meg, hanem a család apróbb és nagyobb tagjait is (4. ábra).

Állandó látogatóink a Múzeumbogár Klub tagjai, akik évek óta szívesen vesznek részt a múzeum és most már a Látványtár kínálta programokon, hiszen így olyan kulisszatitkokba is bepillanthatnak, amelyek egy átlagos múzeumlátogatás során (idő hiányában) biztosan nincs lehetőség (5. ábra).

Számtalanszor előfordult, hogy a diákoknak szervezett sorozaton résztvevő kisgyermek később elhozta szüleit, nagyszüleit, barátait nyilvános programjainkra, mert annyira elvarázsolta a hely szelleme, hogy szerette volna ezt az élményt megosztani másokkal is. Ezek a pozitív visszajelzések megerősítettek abban, hogy jó úton járunk, sőt távlati terveinkben további programsorozatok „kiötlése” és újabb célcsoportok felderítése is felmerült.

Az aktív korúakat csak munkaidő után, esetleg hétvégéken tudja elérni a múzeum. Ezért kísérletként elindítottunk egy hétköznapi, 17 órakor kezdődő eseménysorozatot „Múlt jelent jövőt” címmel. A Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum a

Vasi Múzeumbarát Egylettel együttműködve „szabadegyetemi” képzést indított azoknak a jó kommunikációs készséggel rendelkező múzeumbarátoknak, akik komolyabban érdeklődnek a múzeumi ismeretátadás iránt, sőt e területen szívesen vállalnának önkéntes munkát. A jelentkezők a szakmai felkészítő programokon szerzett tudásukról az elismert szakemberek előtt tartott bemutató tárlatvezetés során adtak számot. Az eredményes „vizsgát” követően önkéntes tárlatvezetőként kapcsolódhatnak be a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum tagintézményeinek életébe. Önkénteseink kiválaszthatják azt a tagintézményt, amelynek gyűjteményét, kiállításait behatóbban szeretnék megismerni, és amelyben leginkább tevékenykedni kívánnának. A szabadegyetem programjai az alapismereteket tárgyaló

6. ábra: A Vasi „múzeumbogarak” és vezetőjük: Tóth Kálmán

közös modulok mellett a választott tagintézményekben fakultatívan valósultak meg. A programra 47 önkéntes jelentkezett, 16 fő tett vizsgát.

A MÚZEUMI FOGLALKOZÁSOK SZERVEZÉSI, STATISZTIKAI ADATAI

2015 augusztusáig a Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum tagintézményeiben múzeumpedagógusként 6 fő dolgozott (nem mindenki 8 órában!), ezért mindig szakmuzeológusok bevonásával kerültek megtartásra a foglalkozások.

Regisztrálni a múzeum központi honlapján lehetett, egy regisztrációs űrlap kitöltésével, melynek adatai excell táblázatban kerültek rögzítésre. A regisztrált csoportok 6 múzeumi időpontját Google naptárban tároltuk, amelyben minden múzeumi tagintézmény más-más színkóddal rendelkezik, így egyből kitűnik, ha az időpontok ütköznenek. A naptárt minden tagintézmény múzeumpedagógusa és a rendezvényszervezők is kezelhetik, így a többi fontos esemény is rögzítésre került. Az internetalapú naptár rendkívül nagy segítség a programszervezésben, hiszen

nemcsak a főbb adatokat tárolja (pl. osztály neve, létszáma, tanár elérhetősége), hanem email-t, sms-t küld a rendezvények előtt a résztvevők számára. Módosítani is sokkal egyszerűbb az időpontokat, ill. a különböző változásokat így, mint a régi papír alapú naptárokban. Azonnal látható, ha több tagintézményben párhuzamosan zajlik rendezvény, és ha esetleg valamelyik múzeumpedagógusnak segítségre van szüksége, azt is láthatja, kinél nincsen éppen csoport.

Az adatok világosan tükrözik, hogy az alsós regisztráltak száma megnövekedett. A 2013. évi 67 csoport helyett a 2014/15-ös tanévre már 82 csoport jelentkezett. Köszönhető ez az összehangolt kínálatnak, a 2013/14-es tanévben a gyerekek által jó hangulatban megélt múzeumi foglalkozásoknak, a kiváló múzeumpedagógiai csoportmunkának, a pedagógusok pozitív tapasztalatszerzésének és a személyes kapcsolatrendszerek kiaknázásának.

2013 augusztusától 2014 októberéig jómagam 84 foglalkozást (tárlatvezetést, múzeumi órát, előadást, témanapot stb.) tartottam a Látványtárban, ami 2110 főt érintett.

A látogatók 85%-a 16 év alatti, szervezett közoktatási keretek között érkezett a Látványtárba, a felnőtt korosztály jóval kisebb száma feltételezhetően az új tagintézmény ismeretlenségéből fakadt.

A Látványtár – eltérően a hagyományos múzeumi kiállítóterektől – komplexebb, újszerű, interaktív, élményközpontúbb, a gyermekekben mélyebb nyomot hagyó múzeumi élményt kínál, s a több ezer tárgy rövid idő alatti megtekintésének lehetetlensége folytán, ismétlődő visszatéréseket generál.

Végezetül, összegezve fenti mondandómat: igyekeztem rámutatni néhány olyan tényre és ötletre, amelyek révén egy látványtár valóban komplex funkciókat és feladatokat alapoz meg és tölt be. Amellett is érveltem, hogy a látványtárak, látványraktárak kiállításában rengeteg lehetőség van, amelyeket kihasználva a modern muzeológiai elvekhez igazodhatnak. Elmondható, hogy nagyon sok hasznosítási elképzelés megvalósulása nem pusztán az anyagi háttér függvénye, hanem a stratégiaileg átgondolt marketingtervekben található jó ötleteket megvalósítva vezet az út a sikeres intézményi működés felé.

Igaz az az állítás, hogy a személyesség hitelt ad az elmondottaknak és maradandóbb élménnyé teszi a múzeumlátogatást. Ezért úgy vélem, érdemes olyan múzeumpedagógusokat és szakmuzeológusokat alkalmazni, akik évek óta ismerik és gondozzák a gyűjteményt, jó kapcsolatot építettek ki a város és a megye pedagógusaival és magukénak érzik, szívügyüknek tekintik a Látványtár fejlesztését.

Nem utolsósorban a Látványtárnak az a feladata, hogy közelebb hozza a régmúlt értékeit, hogy a régészet szépségeit és módszereit bemutatva nevelje a jövő nemzedékének értő, a kulturális örökséget mentő és megbecsülő múzeumlátogatóit, esetleg jövőendő régészeit, muzeológusait.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BÁNKI Zsolt (2010): A múzeumi portál készítésének gyakorlati kérdései. In: Oktatási célú múzeumi kiadványok – a feladatlapról az online múzeumi csoportmunkáig. Múzeumiskola 9. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre, 54–57.
- DURBIN, Gail – MORRIS, Susan & WILKINSON, Sue (1990): Tanulás tárgyakkal. Múzeumok Mindenkinek V. Budapest, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
- ÉLIÁS István (2009): Oktatási segédanyagok készítésének elméleti és gyakorlati lépései. In: Diákok a múzeumban. Múzeumiskola 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre, 40–48.
- FRAZON Zsófia (2011): Múzeum és kiállítás, Az újrajrjolás terei. Budapest–Pécs, Gondolat Kiadó
- HOOPER-GREENHILL, Eilean (1994): Museums and their visitors. London, Routledge
- ILLÉS Péter (2013): Mindenünk a gyűjtemény (?) Tárgyak, kollektciók, kontextusok a Vasi Múzeumi Látványtárban. *Savaria, a Vas Megyei Múzeumok Értesítője* 36: 435–439.
- KÁLDY Mária (2009): A múzeumok tájékoztatói, információs eszközei. In: Iskolák és múzeumok partnersége. Múzeumiskola 2. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre, 52–57.
- KOLTAY Zsuzsa (2010): Helyzetjelentés a hazai múzeumpedagógia eredményeiről és kihívásairól. *Iskolakultúra*, 107–123.
- NAGY Lászlóné (2007): A feladatlap, mint a tanulás-tanítás munkaeszköze. *A biológia. Tanítása módszertani folyóirat*, 13–18.
- PATÓ Mária (2010): Mit rejt a doboz? Múzeumi kiadványok gyermekeknek. In: Múzeumi kommunikáció az oktatás szolgálatában. Múzeumiskola 7. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ Szentendre, 83–88.
- SZÁNTÓ Szilvia – HINORA Ferenc (2010): Minden, ami marketing. Budapest, Hinora Cégcsoport
- TÓTH Kálmán (2010): Feladattípusok az oktatási célú múzeumi kiadványokban. In: Oktatási célú múzeumi kiadványok – a feladatlapról az online múzeumi csoportmunkáig. Múzeumiskola 9. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre, 22–31.
- VÁSÁRHELYI Tamás (2002): Gondolatébresztő, vitaindító egyes múzeumok kommunikációjáról és kiadványairól. *Múzeumi Közlemények*, 64–67.
- VÁSÁRHELYI Tamás (2009): Múzeumi marketing. In: A nyitott múzeum. Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Képzési Központ. Szentendre, 140–147.
- VÁSÁRHELYI Tamás – SINKÓ István (2004): Múzeum az iskolatáskában. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

JEGYZETEK

- 1 A tárlók sajnos nem pormentesítettek és világitásuk hőt termel. Mindezek nem használnak a műtárgynak. (Ilon G. megjegyzése)
- 2 A kivitelező a budapesti székhelyű Novastore Kft. volt.
- 3 A grafikai arculatot a szombathelyi székhelyű Logomotív Kreatív Műhely Bt. tervezte meg.